

Hertha spala, blížily se Vánoce roku 1924, Hitler a Putzi se vzdalovali od domu, do nějž o půl století později přijede na návštěvu mladý pár amerických Židů.

Hitler prožíval období skryté činnosti. Byl na svobodě, ale jeho stranu rozpustili. Toho dne se Putzimu svěřil s tím, že puč ho poučil o tom, že skončila doba státních převratů, že síla spočívá v rukou vlády u moci, je tedy potřeba se k moci probojovat přes volební urny. Jistoty, o nichž tušil, že v budoucnu nabudou zásadního významu, se vynořovaly uprostřed oceánu zmatení.

Když si nás váží člověk, kterého obdivujeme, přináší nám to štěstí rovnající se zázraku a bojíme se, že o něj můžeme každým okamžikem přijít. V té době byl Putzi oním vyvoleným a byl rozhodnutý podniknout cokoli, aby si tohle štěstí udržel. Obdivoval Hitlera a přesně věděl, co od něj Führer čeká, počínaje zprostředkováním styků s vysokou mnichovskou společností, což mohla zajistit pouze rodina s dávnými kořeny. Putzi Hitlera představil potomkům významných rodů, Bechsteinům, výrobcům klavírů, a Bruckmannům, zejména Else, rumunské aristokratce, která Führera uvedla mezi německé průmyslníky, bez nichž by nebylo možné nic podniknout.

Hitler společenskou smetánku uchvacoval svými projevy, charismatem a falešnou skromností. Nejčastěji se s nimi setkával v bavorském kroji, který na sobě měl i při fotografování ve věznici v Landsbergu. Věřili v upřímnost muže, jenž ztělesňoval národ, v jehož obrození doufali. Zapomínali však, že za zmizením hodnot, které Hitler hodlal obrodit, stojí oni sami.

Bez Putziho by se Führerovi takový vzestup nepodařil.

Putzi také věděl, že Hitler naléhavě potřebuje peníze. V březnu 1923 ho přišel požádat o vysokou sumu Hitlerův četař z doby první světové války Max Amann. Jednalo se o zaplacení dvou rotaček, potřebných k obnovení vydávání tiskového orgánu nacistického hnutí *Völkischer Beobachter*. Helene se proti tomu ze všech sil ohradila: peníze potřebují na velký dům v Mnichově, který Putzi slíbil koupit. Jenže touha zalíbit se Hitlerovi byla silnější než manželčiny nářky. Dohadování ukončil záchvat vzteku, Putzi křičel, že ty peníze jsou jeho a že si s nimi udělá, co uzná za vhodné.

Tisíc dolarů. Astronomická suma, o to víc, že byla vyčíslena v dolarech, což jí v souvislosti s tehdejší inflací dodávalo ještě větší váhu. Amann slíbil, že částku vrátí začátkem května, ale neučinil tak; rozčilená kvůli tomu byla jen Helene. Putzi ochotně svolil k dalšímu odkladu, až na počátek roku 1924. Peníze pak získal zpět tím způsobem, že pohledávku poníženou o čtvrtinu hodnoty odprodal Christianu Weberovi, jednomu z prvních Hitlerových politických souputníků, jenž později potvrdil, že mu ji Führer, člověk, který drží slovo, proplatil.

Völkischer Beobachter se díky těmto penězům podruhé narodil. Putzi měl na znovuzrození lví podíl: jednak vymyslel podtitul, na nějž byl patřičně hrdý

(„Práce a chléb“), jednak sehnal grafika. Noviny mohly vycházet jako deník. Hitler si už měsíce stěžoval, že k získání široké publicity má k dispozici pouze ubohý, čtyřstránkový týdeník tištěný na mizerném papíře, a tak byl nadšený. Ačkoli si byl vědom, jakou oběť Putzi přinesl, nejen že mu nesvěřil post šéfredaktora, navíc dal přednost jednomu z jeho osobních nepřátel, Alfredu Rosenbergovi.

Putziho se to hluboce dotklo, považoval to za potupu. Poprvé pocítil Führerův nevděk. Jak to, že ho přitahují tak prostřední lidé? Co na nich vidí? Pohledem přešel po policích své knihovny a obrazech zavěšených na stěnách pracovny. „Ti hrubiáni nikdy nebudou jako já; s nimi se k moci nikdy nedostane,“ pomyslel si. Nahlas ale nic neříkal. Helene by toho využila a znovu vytáhla kartu nesplacené půjčky.

Putzi však nelitoval, že ji poskytl. Když si na tu dobu po mnoha letech vzpomněl, rád by věřil tomu, že nacistická strana vděčila za úspěch novému formátu *Völkischer Beobachter* – před pučem se prodával v třicetitisícovém nákladu –, a ten zase za vše vděčil jeho obchodu na druhém břehu Atlantiku. Peníze mohl Maxu Amannovi totiž půjčit poté, co svůj podíl v obchodě prodal jistému Friedrichu Denksovi. Ironie osudu: většina těchto peněz pocházela z prodeje uměleckých děl, jež nacisté zanedlouho označí za „zvrhlá“. Putzi neměl v oblibě kubisty nebo židovské malíře jako Chagall, ale nikdy nepochopil, proč Hitler zavrhuje expresionismus. Proč se útočí na dobré Němce jako Kirchner či Beckmann, nebo ještě hůř, jako Nolde, jenž v roce 1933 vstoupil do nacistické strany, ale byl vyloučen kvůli tomu, že jeho díla znechucovala Rosenberga.

Putzi se naučí oceňovat ironii osudu.

Díky penězům se dostal blíž k Hitlerovi, ten mu dokonce na jaře roku 1923 nabídl, aby s ním jel do Berlína. Putzi se sice o automobily nezajímal, ale možnost sedět vedle Führera na jednom sedadle, dotýkat se stehny na cestě do hlavního města, pro něj znamenalo štěstí. Oba muži navštívili několik podporovatelů strany a chvíli strávili v Luna Parku, kde si Putzi připomněl bezstarostné mládí strávené v Americe. Nakonec však uprostřed elektrických atrakcí a vůně cukrové vaty zažil zklamání: Hitler jeho nadšení nesdílel. Nesnášel Berlín, město neřesti. Znechucoval ho jazz, bezuzdná erotika, pódia, na nichž se vrtěly americké tanečnice se štíhlýma nohama. Viděl v tom morální úpadek Německa. Ze země se stávaly „evropské Spojené státy“.

Zastavili se i v několika galeriích, kde se Putzi předváděl se svými výraznými znalostmi. Před plátny vědomostmi převyšoval Hitlera. Perlil a věděl to. Hitler měl však raději mlčení než poučování, nevrle mružel a po chvíli se od něj držel co nejdál. V jednom sále ho Putzi přistihl zamračeného před díly současníků, jakoby poté, co ho dvakrát nepřijali na vídeňskou Akademii výtvarných umění, měl zlost na umělce, kteří mohou žít svým uměním, zatímco to jeho se utopilo v pocitech frustrace.

Cesta byla zklamání. Putzi ve snaze stát se mentorem neuspěl. Umění a Amerika, tedy to, co sám měl nejraději, šlo Hitlerovi proti srsti. Při návratu

vládla ve voze mrazivá atmosféra. Putzi se už svému kamarádovi, který většinu cesty strávil sledováním ubíhající krajiny, neodvážil říct ani slovo.

Zanedlouho je však znovu dalo dohromady jedno jméno: Wagner.

Führer vyskočil z auta, které ho přivezlo k Wahnfriedu. Pohlédl nahoru, na nápis, jenž nechal Wagner vytesat do průčelí vily, kterou nechal v Bayreuthu postavit pro svou rodinu počátkem sedmdesátých let devatenáctého století:

Hier wo mein Wännen Frieden fand – Wahnfried – sei dieses Haus von mir benannt.

Zde, kde mé preludy došly klidu, *Klid preludů* budiž tento dům mnou nazván.

Putzi se držel stranou, nechtěl rušit kouzlo okamžiku.

Návštěvníkům vyšla vstříc Winifred, snacha Richarda Wagnera. Splývavé šaty, které si oblékla, zakrývaly následky čtyř těhotenství ve stejném počtu let. Siegfried, její o skoro třicet let starší manžel, zůstal na venkovním schodišti, přivítání hostů nechal na své mladé ženě.

Pokynula Putzimu rukou, avšak veškerou pozornost věnovala Hitlerovi, jež považovala za spasitele Německa. Seznámila se s ním, stejně jako s Putzim, před několika týdny v Mnichově a pozvala je do Wahnfriedu. Představila jim Siegfrieda, zatímco jejich malá dcerka, blondatá Friedelind, zpovzdálí pozorovala muže, s nímž její matka bez přestávky hovořila.

Putzi a Siegfried se pozdravili jen chladně. Setkali se spolu loni v listopadu na dobročinném večeru organizovaném ve Vídni. Putzi se cítil dotčeně, že ho posadili na opačný konec stolu, a jen nerad se uvolil věnovat pár rentových marek na financování bayreuthských hudebních slavností. Siegfried mu připadal odtažitý, namyšlený a únavný, další setkání ve Wahnfriedu ho v tom dojmu jen utvrdilo.

Ticho rušil jen vítr ve větvích stromů a zpěv ptáků: Hitler s Putzim dlouho rozjímali nad hrobem výjimečného muže vzadu v zahradě.

V bavorském archivu, kde je uložena Putziho pozůstalost – krabice s výstřižky z novin, změť materiálů nahromaděných za dlouhého života –, lze nalézt i strohou poznámku psanou jeho rukou:

1923.

Návštěva Wagnerova hrobu.

Prohlédli jsme si místnosti ve vile Wahnfried.

Setkání se odehrálo v nejvyšším utajení: Siegfried se nechtěl veřejně vystavovat s natolik kontroverzním člověkem v době, kdy se snažil od bavorských úřadů získat svolení k opětovnému pořádání hudebních slavností v Bayreuthu, jejichž konání nebylo po válce obnoveno. Tím spíš, že se Hitler během klidného posezení v zahradě svěřil s tím, že se chystá provést státní

převrat.

Společnou vášeň pro Wagnera stvrdil Putzi s Hitlerem u klavíru. Pár týdnů po jejich společné návštěvě Wahnfriedu měl svatbu Hermann Esser, jeden z Hitlerových souputníků, který měl na starost stranickou propagandu. Putzi přirozeně patřil k pozvaným hostům. Po večeři u Heinricha Hoffmanna, u něž se oslava konala, si Putzi sedl ke klavíru a ve chvílkovém nadšení zahrál několik pochodů, jež složil pro fotbalový klub Harvardovy univerzity. Hitler ho viděl hrát poprvé. Dokonce ani nevěděl, že umí hrát na klavír. Údiv brzy vystřídal nadšení. „Harvard, Harvard, Harvard, hej, hej, hej!“ křičel Putzi; potom se otočil k Hitlerovi. „Tohle bychom potřebovali k zburcování mas vašich stoupenců!“ Vzrušený Führer tleskal do rytmu a představoval si tisíce mužů, následujících téměř až sexuální rytmus vojenského pochodu a skandujících jeho jméno, nebo ještě lépe, vydávajících prvotní křik. Z „Harvard, Harvard, Harvard“ se tak stane „*Sieg Heil, Sieg Heil, Sieg Heil*“.

Později, pozdě v noci, zahrál Putzi Wagnera a poprvé došlo k zázraku. Hitler se zrovna bavil s několika spolustraníky, zničehonic ztichl jako unešený hudbou a klavíristovou hrou. K něčemu došlo. „Ještě, Hanfstaengle, zahrajte ještě Führerovi!“ Údajně hrál celou noc. I tu další a ještě jednu, Hitlerovi pro radost. Spíš než o radost však šlo o energii: Hitlera poslech Wagnerovy hudby znovu nabíjel.

Wagner patřil k Putziho životu odjakživa. Nepřímo i k životu jeho rodiny. Ani ne jako šestiletý se u Starnberského jezera, v němž se koupali bohatí mnichované na letních bytech a v němž se o pár let dřív utopil Ludvík II. Bavorský, naučil zpaměti svatební pochod z *Lohengrina* a vydržel ho zpívat celé hodiny. Zanedlouho se dokázal doprovázet i na klavír; rodiče hrdě říkali, že se z něj stal „wagnerián“.

Nicméně otec skladatele rád neměl. V roce 1909 bez skrupulí prodal v dražbě pětadvacet dopisů, které Wagner napsal Putziho pradědečkovi z matčiny strany, sběrateli umění Ferdinandu Heineovi. Mladý Putzi se o tom dozvěděl těsně před promocií na Harvardově univerzitě a otcův čin ho ohromil. Teprve po letech pochopil, proč památka na Wagnera byla pro otce tak nesnesitelná.

Hitler skladatele objevil ve dvanácti letech, po zhlédnutí inscenace *Lohengrina* v Linci. To bylo v roce 1901. O tři roky později ve Vídni, kam se mu podařilo přivést přítele Augusta Kubizeka, aby tam studoval hudbu, Wagnerovu dílu propadl tělem i duší. Nerozluční mladíci trávili většinu času poslechem Wagnera, hovory a psaním o něm. Zhlédli desítky představení *Lohengrina*, *Soumraku bohů* i *Tristana a Izoldy*.

Hitler snil o tom, že je Wagnerem. Celé dny a noci se snažil dokončit mistrův náčrt opery *Kovář Wieland*. Snil však i o tom, že je Ludvíkem II., nadšeným Wagnerovým mecenášem, který stejně jako Hitler objevil skladatelovo dílo v dospívání, po zhlédnutí *Lohengrina*. Princ architekt Ludvík II. Wagnerovi slíbil sídlo pro jeho opery: Bayreuthe Festspielhaus, divadlo, v němž se měly konat bayreuthské Hudební slavnosti. Mladý Adolf

chodíval často do Landestheateru v Linci a tužkou si tam kreslil plány v absurdní naději, že jednou sám postaví divadlo. Možná v Kubizekovi, a později v Putzim, hledal podobný vztah, jaký v jeho představách pojil Ludvíka II. s Wagnerem. Nemyslel si, že Kubizek či Putzi by se mohli někdy géniovi vyrovnat. Byli však hudebníci a měli nadání, jež Hitlerovi tolik uhranulo, protože jemu samotnému se jej nedostávalo.

Když Hitler poslouchal Putziho hrát, tyto zasuté emoce vystupovaly na povrch.

Od té doby po něm neustále chtěl, aby zahrál Wagnera, což Putzimu vyneslo zjednodušující, avšak zhodnocující přízvisko „Hitlerův klavírista“. Často ho kdykoli, ve dne či v noci urychleně volali, aby přišel zahrát nějakou wagnerovskou melodii. Ostatní to o něm věděli. A nenáviděli jeho kouzelnou moc. Hitler byl posedlý Wagnerem a tím pádem i Putzim. „Hanfstaengle, ke klavíru! Hanfstaengle, árie pro Hitlera! Hanfstaengle, *Lohengrina!* Hanfstaengle, Hanfstaengle, Hanfstaengle! Putzi, Putzi, Putzi!“

Členy nejužšího kroužku seskupeného kolem Hitlera zneklidňoval vztah, který se začínal stávat výlučným. Už neexistovalo nic kromě toho zpropadeného Američana! Mladého nacistu Franze von Treuberga to rozčilovalo natolik, že záhy hnutí opustil a Hitlerovi v červenci 1923 napsal: „Osobně jsem pozoroval, že Hanfstaengl se objevuje čím dál častěji po vašem boku...“ Dopis pokračuje napadáním Putziho jako podle šablony, je označen za „šaška“, dokonce za „nečistého“ Němce, neschopného vést konverzaci bez toho, že by do ní míchal angličtinu a americký argot. Ten člověk ani neumí „jednoduše zatleskat jako Němec. Místo toho neomaleně bouchá holí o zem. A mluví jako Žid, rukama.“ A navíc ani nebyl ve válce.

Jenže Putzi Hitlerovi dodával peníze, styky, pocit domova, Heleninu něhu a něco, čemu se nic nevyrovná, energii Wagnerovy hudby.